

Literární putování

Libereckým krajem

květen
2021

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

Do Liberce za nejvýznamnějším májovcem, květinovými motivy a květinovými jubilanty

Květen – máj – by se správně hodil k máchovskému putování v okolí Doks či v Kokořínsku, vzhledem k jisté „profláklosti“ tohoto tématu však zavítejme do zcela jiného prostředí – do města. I v Liberci totiž nalezneme – kromě nádherně rozkvetlých rododendronů a azalek – stopy májové.

Tou první je pobyt hlavního představitele skupiny májovců **Jana Nerudy** (9. července 1834, Praha – 22. srpna 1891, Praha). Ten je notoricky známý svým nelichotivým fejetonem o Liberci, napsal jich však o dění ve městě mezi lety 1864–1867 mnohem více, v roce 1866 např. mapoval napjatou atmosféru na zdejších nádražích v předvečer prusko-rakouské války. Poprvé sem zavítal nejspíš v říjnu 1865, na závěr své cesty po severních a východních Čechách, a ubytoval se v hotelu Zlatý Lev, který však tehdy ještě nestál na místě dnešního grandhotelu, ale v ulici 8. března. K Liberecku měl Neruda vztah i díky své lásce ke Karolině Světlé, v době vzniku fejetonů však už byl jejich vztah ukončen, a díky vztahu s vychovatelkou Růženou. Od ní se dochovalo 11 dopisů, které Nerudovi v letech 1874–75 napsala, odpovědi se však nedochovaly. Růžena pocházela nejspíš z Prahy, kde se asi s Nerudou seznámila. Češka v německém Liberci trpěla osa-

městostí, a jak sama tvrdí, Neruda jí byl jediným blízkým člověkem. Jejich vztah zřejmě nebyl intimní poměr, i když v jednom dopise mu říká můj drahoušku. Dnes nese jeho jméno liberecké Nerudovo náměstí.

„Nepříjemný je Liberec jak málokteré město. Kdyby chtěli realisté poezii umrtvit, ať ji pošlou do Liberce: za čtrnáct dní bude na ní místo pelu sukno a její růžové tváře budou obarveny do špinavého modra. Lidé tu vypadají jako marinovaní úhoři, místo domů jsou zde jen barvírny, řeka má místo vody rozpuštěnou šmolku, člověka to mrzí, že alespoň nebe není zde zelené nebo červené, aby přece nějaká byla změna! Město vypadá, jako by někdo dal paláce a mizerné chatrče do jednoho pytle a pak vše vysypal, ať to padne, kam padne. Krásný nebude Liberec nejspíš nikdy, to i Plzeň je proti němu hotovou Florencí!“

V ulici **Boženy Němcové** žila slavná česká spisovatelka necelý rok 1850. Němcovou jsme zařadili do naší májové vycházky, protože do prvního almanachu májovců z r. 1858 přispěla povídkou Chyže pod horami. Pokud má pravdu historik Jaroslav Šjůla, mohli bychom Němcovou zařadit i mezi květinové rodáky. Podle něj vídeňský křestní list z 5. února

Každý měsíc zveřejníme nový výlet za zajímavými literárními osudy a památkami našeho kraje.

Informace a podklady ke každé vycházce včetně mapy s trasou výletu naleznete vždy na našich webových stránkách a sociálních sítích. Vydejte se s námi odhalit literární stopy v našem kraji!

www.kvkl.cz

Literární putování

Libereckým krajem

květen
2021

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

1820 nepatřil naší spisovatelce, ale jinému děvčátku, a až dodatečně byl přiřknut Boženě Němcové. Ze školních matrik pak vyvodil jako správné datum 2. 5. 1818. Rodina Němcových žila nejprve na neznámém místě, po požáru se přestěhovali právě sem do Kristiánova. Nejspíš jde o dům U Dvou sfing. V parčíku na náměstí Českých bratří byl v r. 1981 zřízen pomník s bronzovým reliéfem od Františky Stupecké. Bronzová busta B. Němcové od Jana Štursy je od roku 1971 ve vestibulu liberecké radnice.

Před 210 lety 4. května 1811 se v Liberci v Široké ulici 175/30 narodil **Wilhelm Gärtner**, který působil jako kaplan, později se stal spisovatelem a profesorem němčiny a literatury na univerzitě v Pešti, pracoval ve státních službách a nakonec se v Rakousku věnoval v Petržalce na Slovensku na svém statku hospodářství, květinářství, zelinářství a vinařství. Zde také zemřel 7. srpna 1875. V Liberci po něm byla pojmenována ulice (dnes Třebízského u Lidových sadů). Pro Liberecko je významné dílo **Kaleidoskop** (tři novely, z nichž první, **Bruder Thomas** – Bratr Thomas, se odehrává v Hejnicích v Jizerských horách), sepsal též třídílnou sbírku vánočních, velikonočních, svatodušních a májových písní **Te deum laudamus**, sbírku básní **Aus der Wüste** ad.

Další liberecký rodák **Ferdinand Siegmund** (7. října 1829 – 10. února 1902, Linec, Rakousko) vystudoval lékařství, byl redaktorem a autorem řady vědeckých děl. Vydal též knihu **Gedichte in Reichenberger Mundart** (Básně v libereckém nářečí), v níž nalezneme jeho báseň Nisa. Pokud jsme zmiňovali Nerudův fejeton, v Siegmundově básni se můžeme přesvědčit, že špatnou kvalitu vody v řece kritizovali i sami obyvatelé města. Ve sbírce nalezneme i řadu dalších básní vztahujících se k Liberci, k máji se hodí např. *Reichenberger Blumensprache* – Liberecká květomluva.

NISA

Jen nechme naši Nisu žít,
jak chameleón se barvit,
vlny modré nebo šeré
má, když Demuth vlnu pere,
a voda černá, červená
jak Jantschem sukna barvená.
A proto celý dlouhý rok
není v ní čistý ani lok,
a když pak ženské máchat jdou,
za Siegmundovou barvírnou
smí prát, jinak jsou košile
jak z kádě barvy, nebílé.
U Zhořelce už je řeka
rozlitá dost do široka.
Když jednou jeden tovaryš
přijel z Liberce městu blíž
s dcerou, jež jak dlouho žila,
Nisu nikdy nespatriła,
v dobré ji myslí vez' až sem,
teď lekl se jak před ďasem,
nakonec však říká Loře
radostně: „Hleď, to je moře!“

Květinové téma najdeme též u libereckých rodáků **Benamina Baiera** (1. dubna 1830 – 14. února 1881, Praha) a jeho syna Karla Baiera. Otec se narodil ve Voroněžské ulici a bydlel v čísle 115/18, byl soukeník, ale prosadil se písněmi v revolučním roce 1848 a sbírkou básní **Jeschkenblumen** (Ještědské květy) s libereckými motivy. Jeho bratrem byl příležitostný, ale nepublikující nářeční básník Gustav Baier. **Karl Baier** (9. srpna 1861 – 12. října 1938) se narodil v Bažantí ulici, jako řezník se dostal až do Ameriky a pak si otevřel vlastní obchod v Liberci (v dnešní ulici 5. května 159/15, později v Moskevské 29/25). Jeho nejznámější sbírkou básní jsou **Neue Jeschkenblumen** (Nové ještědské květy), ale vydal řadu dalších knih s květinovými názvy a motivy z Liberce a okolí,

Literární putování

Libereckým krajem

květen
2021

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

např. *Blieml aus 'n Neissetole* (Kvítko z údolí Nisy),
Hejderüsl (Růžičky z vřesoviště) ad.

Také další liberecký rodák **Josef Schiller** (28. června 1846 – 16. srpna 1897, Germania, USA) napsal krásnou květinovou báseň *Má květinová zahrádka*. Pracoval jako textilní dělník, působil jako předseda Sociálně-demokratické strany v Liberci a patřil k nejpopulárnějším osobnostem severočeského dělnického hnutí, byl několikrát stíhán a vězněn. Byl švagrem dalšího libereckého básníka **Josefa Hannicha** (23. června 1843, Liberec-Růžodol – 19. srpna 1934, Vídeň). Je po něm pojmenována Schillerova ulice v Ruprechticích.

MÁ KVĚTINOVÁ ZAHRADA

Pojďte se mnou do zahrady,
hledte, je tak zelená.
Díky péči bude tady
kvítí až po kolena.

Radostně vždy pozoruji,
když jdu do své zahrádky,
mezi travou jetel bují,
skromné kvítí s poupátky.

Kdybych směl, tak jak si přeji,
o záhony pečovat,
tu by mohly nejbujněji
růže růst, ne v stínu stát.

Jenže když se ruce činí
za stavem po celý den,
nemohu tak jako jiní
zdržen prací chodit ven.

Kdyby všechny květy měly,
jež jsou v mojí zahradě,
opadat, toť jak by mřely
sváty větrem po sadě.

Kdyby měly sny mé zhynout
i můj duch, ten zahradník,
najdu si květinu jinou,
jíž by nehrozil zánik.

Jež by navzdor' žáru léta,
drsné zimě rostla dál,
jíž by ani osud světa
její krásu nesebral.

Pěstít krásu, nač se přítí,
je ta pravá hodnota,
vzpomínky nám pak jak kvítí
zkrášlí podzim života.

Květinový motiv nalezneme i u dalšího libereckého rodáka **Julia Vattera** (8. dubna 1846 – 13. ledna 1920, Vídeň), který se narodil v Měsíčné ulici 254/4. Pracoval na železnici a bydlel na nádraží v Liberci v čísle 344/1. Jeho nejznámější sbírkou básní je *Undern Jaschken* (Pod Ještědem), v níž nalezneme řadu básní z Liberce, báseň *Polní kvítí*, ve které básník vyjadřuje svůj vztah k nářečí, a obsáhlý nářeční slovníček rostlin. Byla po něm pojmenována dnešní Těšínská ulice na Jeřábu.

POLNÍ KVÍTÍ

Z mezí a luk divoké kvítí,
zářivé, až srdce jásá,
trhávám, vážu do kytice;
od dětství jsem je tak vázal.

Blatouchy žluté, modré zvonky,
nepatrnc a pomněnky
a řeřišnice, kohoutky,
ty všechny přijdou do sklenky.

Literární putování

Libereckým krajem

květen
2021

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

Ne, vlaštovičník nepřidám,
též pampelišky – je to hřích?,
hluchavky bílé též nechávám
kvést kolem tůní ošklivých.

Nižádné květy ze zahrady,
byť sebehezčí měly šat,
ke kvítkům polním, jen ta sama
u srdce umí vpravdě hrát.

Toho se držím též v básních svých,
jež piší svou mateřtinou,
bez zbytečností, ne spisovně!
Jak v nářečí slova plynou.

17. května 1857 se v Liberci narodila **Ida Maksa-Se-galla** (zemřela 10. srpna 1936 v Meranu v Itálii) a bydlela v Jablonecké ulici 19/496 a ve Frýdlantské (též Slunečné) 342/1. Tato plodná spisovatelka, o níž Wilhelm Ressel říkal, že měla fantazii dvánácti básníků, napsala též květinovou sbírku básní **Feldblumen** (Polní květy), knihu **Eine Hand voll Märchenblüten** (Plná hrstka pohádkových květů) a báseň Na Ještědu, která byla napsána dokonce na trámu starého horského hotelu na Ještědu a jako jedna z mála byla přeložena básníkem a překladatelem Lubošem Příhodou v jeho překladu knihy liberecké autorky Isy Engelmann **Blauer Flieger** (Návrat pod zelenou střechu).

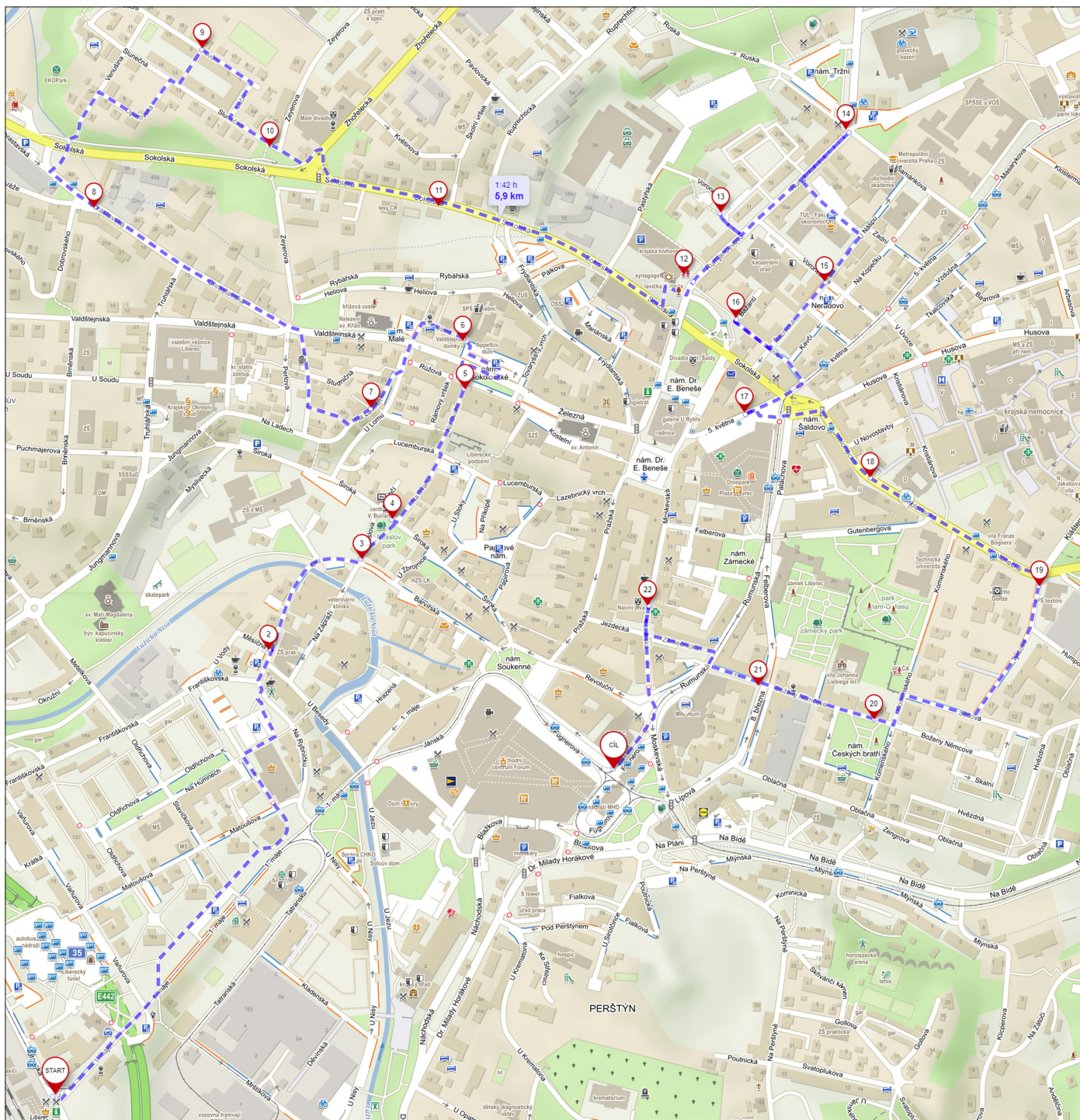
Květnové jubileum mají i další liberečtí rodáci. **Wilhelm Franz** (25. června 1840 – 12. května 1903) byl úředník ve spořitelně a autor básní **Feilspäne** (Pilníkové piliny), který bydlel v ulici Na Ladech 201/19. **Gustav Budinsky** (4. května 1832 – 31. března 1919, Štýrský Hradec) byl dozorcem v mincovně, dramaturgem a autorem mnoha zábavných románů. **Wilhelm Appelt** (21. května 1841 – 10. listopadu 1904), který bydlel v Chrastavské ulici 327/23, později ve Větrné 277/1, byl vnukem starosty Li-

berce Josefa Appelta, učitelem a autorem novel, které ale nedošly většího uznání, takže stáří strávil v chudobě a zemřel v nemocnici v Liberci, uvedme alespoň květinovou **Das Rosenfest und andere Erzählungen** (Slavnost růží a jiné povídky). **Adolf Gustav König** (3. září 1880 – 5. května 1967, Füssen, Německo) učil v Oldřichově v Hájích, Chrastavě, Radčicích a Horním Růžodole a bydlel v ulici Na Svahu 62/5 a v Luční 1007/14. Sbíral lidovou slovesnost z Liberecka, ale také lidové tance a hudbu.

Významným autorem byl též liberecký rodák **Wenzel Zacharias Ressel** (28. září 1809 – 9. září 1886, Most), po němž byla pojmenována Resselova ulice, v níž měl na č. p. 6 i pamětní desku. Neméně významní byli také liberečtí rodáci **Ferdinand Klinger** (22. prosince 1842 – 11. listopadu 1901), který bydlel v Sokolské ulici (poblíž domu s pamětní deskou, v němž se narodil F. X. Šalda) a psal básně v libereckém nářečí s regionálními motivy, a jeho syn **Adolf Klinger** (26. října 1870 – 27. listopadu 1949, Mnichov).

O těchto německých autorech a dalších ale zase jindy, posledním květnovým autorem budiž významný maďarský básník **Miklós Glatter – Radnóti** (5. května 1909, Budapešť – 1944, Abda), který má obnovenou pamětní desku na Střední škole textilní v Tyršově ulici, na níž v letech 1927–1928 studoval tkalcovství. Bydlel ve třetím patře domu č. 2 na Tržním náměstí. V Liberci se zamiloval do německé textilní dělnice Klementiny Tschiedelové a napsal jí zde 12 básní v Cyklu básní o lásce (**Szerelmi ciklus**). Po vypuknutí války byl povolán pro neárijský původ do pracovního tábora a nakonec zastřelen na pochodu smrti nejspíše na počátku listopadu 1944 a skončil v hromadném hrobě.

Marek Sekyra,
Františka Dudková Párysová

Výletní mapa

Start – nádraží, pracoviště a bydliště J. Vattera (344/1)

- **2)** Měsíčná 254/4, rodný dům J. Vattera, dále k bodu 3 řeka Nisa, námět básně F. Siegmunda
- **3)** Resselova 6, bývalá pamětní deska a rodný dům W. Z. Ressela
- **4)** Široká 175/30, rodný dům W. Gärtnera
- **5)** Na Svahu 62/5, bydliště A. G. Königa
- **6)** Větrná 277/1, bydliště W. Appelta
- **7)** Na Ladech 201/19, bydliště W. Franze
- **8)** Chrastavská 327/23, bydliště W. Appelta
- **9)** Luční 1007/14, bydliště A. G. Königa
- **10)** Slunečná (Frýdlantská) 342/1, bydliště I. Maksy-Segally
- **11)** Sokolská ulice, bydliště F. Klingera, rodiště A. Klingera, rodný dům F. X. Šaldy
- **12)** Krajská vědecká knihovna v Liberci
- **13)** Voroněžská 115/18, rodiště a bydliště B. Baiera
- **14)** Tržní náměstí 2, bydliště M. Glattera – Radnótiho
- **15)** Nerudovo náměstí
- **16)** Bažantí ulice, rodiště K. Baiera
- **17)** Ulice 5. května 159/15, bývalý obchod K. Baiera
- **18)** Jablonecká 19/496, bydliště I. Maksy-Segally
- **19)** Tyršova ulice, textilní škola, na níž studoval M. Glatter – Radnóti
- **20)** Ulice Boženy Němcové a náměstí Českých bratří, bydliště a pomník B. Němcové
- **21)** Ulice 8. března – pobyt J. Nerudy v bývalém hotelu Zlatý lev
- **22)** Moskevská 29/25, bývalý obchod K. Baiera

Cil – Fügnerova ulice